

սրանց մօտերքը նոյն իսկ որմերի հիմքերին եղած աչքադարեան որմերը կենդանի վկայ են Կիսկիմի անցեալ փառքին : Բազմաթիւ են վանքերը, տաճարները, որոց իւրաքանչիւրը իր յատուկ ոճն ու ճարտարապետութիւնն ունի :

Կիսկիմի բնակչութիւնը նախնական եւ բնիկ է, իսլամն ընդունած եւ թուրք լեզուն իւրացած . սելջուկ կամ թաթար ցեղի բնակութիւն երբէ՛ք չի ունեցել : Ինչ որ կատարել էին Լալա եւ Արիֆ փաշաները, նոյնը շարունակուել է նոյնպէս Կիսկիմում եւ միւս զաւառներում : Կլիման այնքան նպաստաւոր եւ հողն այնքան առատ է, որ երկրագործութիւնն ու պարտէզպանութիւնը, այգործութիւնն ու բանջարարուծութիւնը կարելի է հասցնել շատ բարձր աստիճանների, բայց չնորհիւ սոսկալի մտաւոր խաւարին՝ ետ են մնացած ինչպէս արդիւնաբերութիւնը նոյնպէս եւ արդիւնագործութիւնը : Բնականապէս երկիրը տալիս է այնքան պտուղ եւ այգ պտղի չորացրածը այնքան ապրուստ է տալիս, որ բնակչութիւնը այլեւս ուրիշ հասոյթներ ձեռք բերելու չի տքնում :

Հարչիչի դաշտերը տալիս են ընտիր բրինձ, ջուրն այնքան առատ է, հողն այնպէս պարարտ եւ արդիւնաբեր, բայց չեն տքնում ընդարձակել գործը : Հրաշալի ծխախոտ է բերում Կուղրաչէնի եւ Տանձոտի